

УДК 304

ДЛУГОПОЛЬСЬКИЙ Олександр Володимирович
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та економічної теорії,
Західноукраїнський національний університет, Україна
ORCID ID: 0000-0002-2040-8762
e-mail: dluhopolsky77@gmail.com

РУДИК Юрій Сергійович
магістрант ОНП «Аналітична економіка»,
Західноукраїнський національний університет, Україна
ORCID ID: 0009-0007-8798-4848
e-mail: trigger.ter@gmail.com

ПРОБЛЕМИ ТА РИЗИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ

В статті досліджується актуальні проблеми функціонування системи пенсійного забезпечення за умов воєнного стану. Стаття включає аналіз останніх досліджень та публікацій з проблематики, а також розглядає практичні аспекти аналізу доходів Пенсійного фонду України та рівня бідності українських пенсіонерів. Метою статті є обґрунтування актуальних трендів наповнення Пенсійного фонду України за рахунок різноманітних інструментів за умов воєнного часу, який переживає Україна з 2022 р. У статті досліджено основні завдання підтримки стабільності системи пенсійного забезпечення, проаналізована динаміка формування доходів Пенсійного фонду України за 2010-2022 рр., проаналізовані показники бідності, розраховані для пенсіонерів, які отримують мінімальну і середню пенсію за 2010-2022 рр. В статті наведені також варіанти збільшення рівня пенсійного забезпечення в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки України. Обґрунтовано, що перспективними напрямками досліджень в контексті розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні є наукові розвідки щодо функціонування системи соціального забезпечення загалом внаслідок необхідності підтримки ветеранів війни та військовослужбовців.

Ключові слова: пенсія, пенсійний фонд, бідність, безробіття, військовий стан

JEL classification: G23, H29, H55

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.4.19.29>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Проблема функціонування системи пенсійного забезпечення в Україні за умов воєнного стану, який невідомо коли завершиться, становить серйозний виклик для держави та суспільства загалом. Воєнний конфлікт може призвести до ряду негативних наслідків, які можуть серйозно підірвати стабільність пенсійної системи. Спад економічної активності, збільшення витрат на

оборону та допомогу військовим, а також зміни в демографічній структурі можуть призвести до скорочення фінансових ресурсів для пенсійного забезпечення та зростання пенсійних витрат. Також існує ризик зростання інфляції та нестабільності фінансового ринку, що може погіршити реальний фінансовий стан багатьох пенсіонерів.

Для вирішення цієї проблеми важливо ретельно розглянути можливі стратегії та політики, спрямовані на посилення стійкості пенсійної системи за умов воєнного стану та

невизначеності (концепції VUCA- та BANI-світу). Це може включати в себе не лише фінансові заходи, але й соціальні програми, спрямовані на підтримку пенсіонерів у складних умовах воєнного стану (в т.ч. внутрішньо переміщених). Крім того, можуть бути розглянуті варіанти реформування пенсійної системи для забезпечення її стабільності та відповідності сучасним умовам. Таким чином, актуальним питанням щодо функціонування системи пенсійного забезпечення України в умовах воєнного стану є формування стратегії пенсійного забезпечення та вжиття заходів для забезпечення гідного матеріального забезпечення для пенсіонерів, незалежно від обставин.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематиці розвитку пенсійного забезпечення в Україні присвятили свою увагу ряд українських вчених, серед яких: Бурденюк С. [1], Качула С. [2], Жихарєва В. [3], Мохова Ю. [4], Марич М. [5], Сокурєнко О. [6], Ус М. [7], Шалєвська Л. [8], Можечук Л. [9], Длугопольський О. [10], Пищуліна О. [11] та ін. Згадані вчені розглянули основні проблеми функціонування пенсійної системи України, недоліки та перспективи її реформування, однак відкритим залишається питання визначення ризиків та проблем для системи пенсійного забезпечення України в умовах воєнного стану.

3. ФОРМУЛЮВАННЯ МЕТИ СТАТТІ

Метою статті є аналіз проблем та ризиків функціонування системи пенсійного забезпечення України в умовах воєнного стану з метою розробки рекомендацій щодо забезпечення стабільності та ефективності пенсійного забезпечення осіб пенсійного віку в умовах воєнного стану.

4. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБҐРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Пенсійне забезпечення є важливою складовою соціальної політики у багатьох країнах світу. Ця система має на меті забезпечення соціального захисту громадян у

старості та після припинення працездатності через вік, інвалідність або інші обставини.

Розвиток і підтримка стабільності системи пенсійного забезпечення в будь-якій країні світу покликана вирішити такі завдання як:

1. Забезпечення соціальної справедливості. Пенсійне забезпечення допомагає зменшити соціальну нерівність, оскільки воно гарантує громадянам отримання мінімального рівня доходу після завершення професійної кар'єри, що особливо важливо для осіб з низькими доходами.

2. Зменшення бідності серед населення пенсійного віку. Пенсійне забезпечення сприяє запобіганню бідності серед пенсіонерів, оскільки вони отримують стабільний дохід після завершення роботи, хоч в багатьох випадках і досить низький.

3. Підтримка працівників після завершення кар'єри. Пенсійне забезпечення розкриває певні перспективи для працівників, оскільки вони знають, що їхні внески в систему пенсійного забезпечення в майбутньому гарантують їм певний рівень фінансової підтримки.

4. Управління демографічними викликами. Пенсійне забезпечення допомагає управляти демографічними викликами, такими як зростання тривалості життя та зменшення народжуваності, шляхом адаптації системи до нових реалій.

5. Захист осіб з інвалідністю та членів їх сімей. Пенсійні системи часто включають в себе виплати особам з інвалідністю та допомогу сім'ям в разі втрати годувальника, що сприяє соціальному захисту цих категорій населення.

Таким чином, система пенсійного забезпечення є важливою складовою діяльності держави, спрямованої на підтримку та матеріальне забезпечення людей пенсійного віку.

В Україні функціонування системи пенсійного забезпечення регулюється кількома законодавчими актами. Так, базовим законом пенсійного забезпечення в Україні є Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня

2003 р. (набрав чинності з 1 січня 2004 р.) [12]. Цей Закон розроблено відповідно до Конституції України та Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Відповідно до нього замість трудового стажу під час розрахунку пенсійної виплати використовується страховий стаж. Цей Закон також передбачає певне коло застрахованих осіб, що мають право на отримання пенсій із солідарної системи.

Важливим елементом системи пенсійного забезпечення в Україні є механізм наповнення пенсійного фонду, якість якого визначає стабільність самої пенсійної системи держави. Так, починаючи з 2010 р., Україна впровадила ефективну реформу у сфері соціального захисту громадян завдяки прийняттю Закону «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування» №2464-VI від 08.07.2010 р. [13]. Цей закон створив новий порядок внесків для громадян, замінюючи попередні системи, які включали внески до Пенсійного фонду України, страхування в разі тимчасової втрати працездатності, безробіття та нещасних випадків.

Основна мета цієї реформи полягала в спрощенні системи соціального страхування та забезпеченні більш ефективного використання зібраних коштів. Замість чотирьох окремих внесків тепер існує єдиний внесок, що полегшує процедури для платників та сприяє зменшенню адміністративних витрат. Окрім цього, законодавство чітко регламентує правові та організаційні аспекти збору та обліку цього внеску, а також встановлює розміри внесків для різних категорій платників. Важливою складовою цієї реформи є також забезпечення фінансування заходів щодо профілактики страхових випадків та надання соціальних послуг громадянам відповідно до законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Не зважаючи на удосконалення механізму наповнення Пенсійного фонду України, система пенсійного забезпечення загалом залишається неефективною, оскільки вона носить солідарний характер, що в умовах

демографічної кризи, війни та поствоєнного відновлення не сприятиме утвердженню її стійкості та забезпечення прийняттого рівня матеріального добробуту осіб пенсійного віку.

Спробу реформувати систему пенсійного забезпечення було здійснено також у 2004 р., коли було задекларовано впровадження трирівневої пенсійної реформи внаслідок набуття чинності Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [13]. Цим законом не було визначено дати запровадження обов'язкової накопичувальної системи, а лише перелічено умови, після виконання яких може бути ухвалено Закон про створення Накопичувального фонду та запровадження перерахунку страхових внесків до нього. Закон не лише перелічив новий порядок внесків, але й відкрив перспективи для впровадження обов'язкової накопичувальної системи, яка стала б додатковим засобом забезпечення соціального страхування. Незважаючи на потенціал цієї реформи, її впровадження було призупинено Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції подальшого проведення пенсійної реформи» у 2009 р., а етапи реформи було перенесено з 2009 на 2017 р.

Упродовж періоду 2009-2017 рр. Україна здійснювала параметричне реформування солідарної пенсійної системи. Однією з головних мет цієї реформи було збалансування видатків і доходів Пенсійного фонду України та стабілізація фінансової ситуації в сфері соціальних гарантій. Заходи, вжиті у рамках реформи, включали в себе обмеження для спеціальних пенсій (народні депутати, судді, прокурори, держслужбовці): збільшення пенсійного віку для чоловіків для призначення спеціальних пенсій до 62 років (на півроку за кожен рік протягом чотирьох років) та зменшення бази обчислення спеціальних пенсій з 90% до 80% заробітної плати. Також реформа передбачала поступове збільшення пенсійного віку для жінок для призначення пенсії за віком, з 55 до 60 років на півроку протягом наступних 10 років. З цією метою пенсії жінок підвищувались на

2,5% за кожні півроку пізніше виходу на пенсію, щоб компенсувати це підвищення. Деякі винятки були передбачені, дозволяючи жінкам виходити на пенсію в 55 років протягом трьох років, за умови виходу з роботи та наявності страхового стажу не менше 30 років.

Незавершеність пенсійної реформи в Україні та збереження солідарної системи стала основним фактором неналежного пенсійного забезпечення осіб похилого віку в умовах воєнного стану та несе значні ризики для пенсіонерів після закінчення війни.

Обґрунтуємо висунуту гіпотезу шляхом проведення короткого аналізу стану пенсійної системи України і загроз в умовах воєнного стану. Так, до початку повномасштабної війни з РФ однією із основних проблем пенсійної системи України було зростання дефіциту Пенсійного фонду (рис. 1), що гальмувало підвищення розміру пенсій для більшості категорій пенсіонерів.

Дані рис. 1 свідчать про перманентну нестачу власних надходжень Пенсійного фонду для забезпечення стабільного функціонування пенсійної системи. Дефіцит Пенсійного фонду України суттєво збільшився під час кризи 2016 р. і досягнув 56% від доходів фонду. У 2017 р., коли Уряд продовжив реформування пенсійної системи та знизив пенсійний вік, запровадив обмеження на розміри пенсій для деяких категорій осіб дефіцит почав знижуватися до 42%, а в умовах воєнного стану скоротився до 34%. Таке зменшення дефіциту Пенсійного фонду України в період воєнного стану було зумовлено призупиненням індексації пенсій та зменшенням кількості пенсіонерів за 2022 р. на 153 тис осіб порівняно з 2021 р. Окрім цього, варто відмітити низькі обсяги доходів Пенсійного фонду, які не пов'язані із надходженням ЄСВ, адже такі доходи до 2020 року не перевищували 2%, з 2020 р. доходи від діяльності Пенсійного фонду зросли до 6% у загальній структурі доходів.

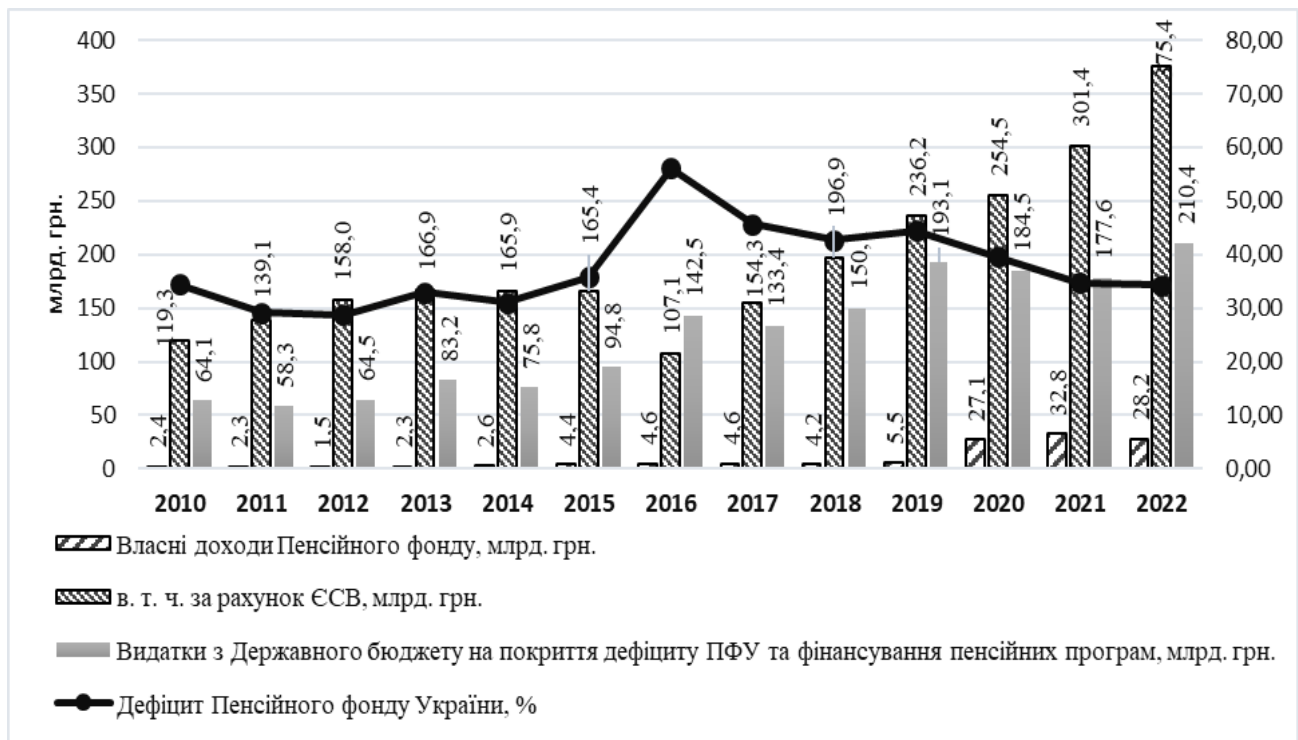

Рис. 1. Динаміка доходів Пенсійного фонду України у розрізі джерел надходжень у 2010-2022 рр. (розроблено на основі [14-15])

Незважаючи на зменшення дефіциту Пенсійного фонду України у 2021-2022 роках, ця тенденція є тимчасовою, оскільки

внаслідок війни кількість працівників, які є платниками ЄСВ зменшилася і буде зменшуватися в майбутньому (рис. 2).

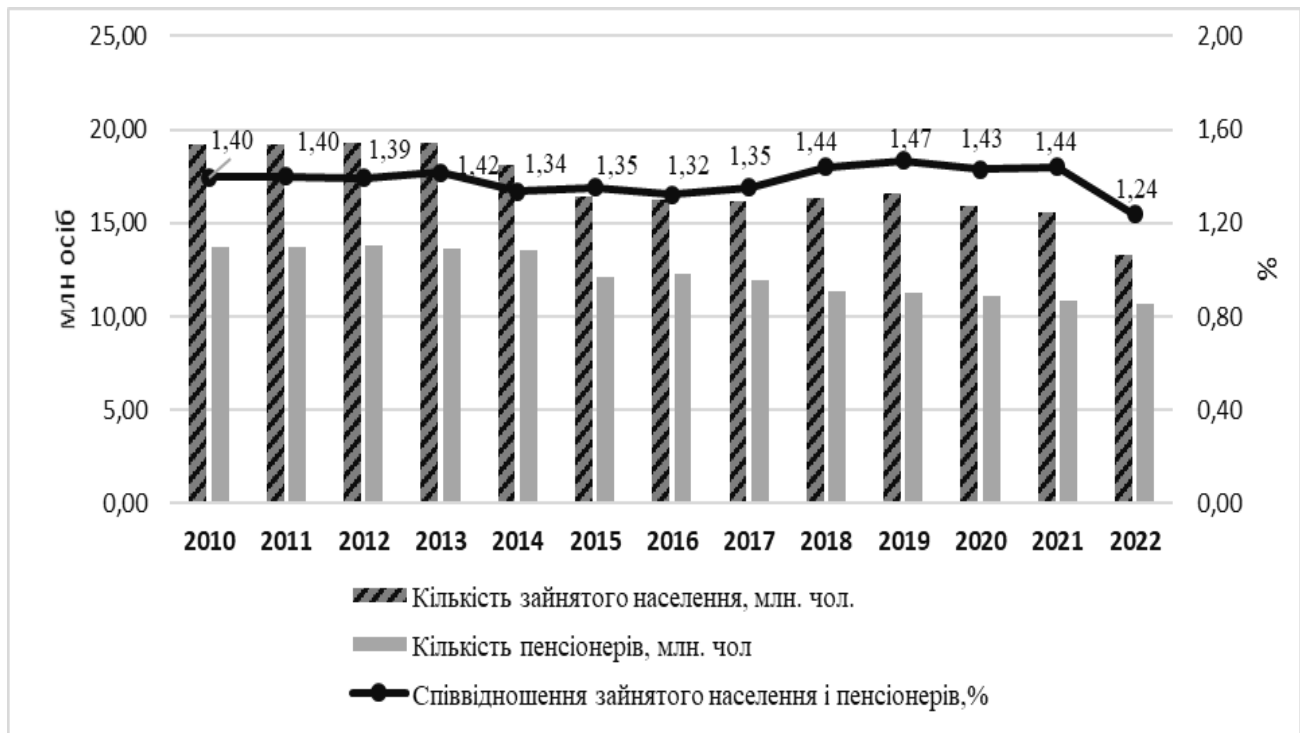

Рис. 2. Динаміка структури доходів Пенсійного фонду України у 2010-2022 рр. (розроблено на основі [14-15])

Дані рис. 2 свідчать, що динаміка кількості зайнятого населення в Україні відзначалася деякими змінами протягом років. З 2010 до 2013 рр. кількість зайнятого населення зростала, досягаючи піку в 19,31 млн осіб у 2013 р. Проте після анексії Криму та окупації частини Донбасу рф вона почала зменшуватися, і в 2022 р. становила 13,27 млн осіб. Такі тенденції негативно позначаються на обсягах сплати ЄСВ до Пенсійного фонду і в умовах солідарної пенсійної системи несуть ризику зростання дефіциту фонду.

Кількість пенсіонерів також відзначається коливаннями протягом років. Найбільша кількість пенсіонерів була в 2012 р. (13,82 млн осіб), після чого почала поступово зменшуватися. У 2022 р. кількість пенсіонерів становила 10,72 млн осіб.

Співвідношення між кількістю зайнятого населення і пенсіонерів варіювалося протягом років. У 2010 р. це співвідношення було 1,40, а після кількох років зниження воно знову зросло до 1,47 в 2019 р., але вже в 2022 р., у зв'язку із зменшенням кількості працюючих внаслідок

бойових дій та окупації частини України, воно скоротилося до 1,24. Це свідчить про зміну демографічних та ринкових умов у країні та зростання загроз для стабільності пенсійної системи.

Окрім зменшення кількості зайнятого населення та невтішних перспектив щодо рівня безробіття в Україні за умов воєнного стану, одним із проблемних аспектів розвитку пенсійного забезпечення є песимістичні прогнози зростання реального розміру пенсійних виплат, що на фоні інфляції та девальвації національної валюти не дозволяє державі виконувати завдання щодо зменшення бідності серед літнього населення.

Дані табл. 1 свідчать про значний спад розміру мінімальної та середньої пенсій в Україні в доларовому еквіваленті впродовж років. Основним чинником, що вплинув на це, була трикратна девальвація гривні в період кризи між 2014 і 2017 рр. Цей процес призвів до суттєвого зменшення купівельної спроможності доходів пенсіонерів, оскільки їх пенсії стали менш вартісними в доларовому еквіваленті.

Таблиця 1

Динаміка показників бідності розрахованих для пенсіонерів, які отримують мінімальну і середню пенсію у 2012-2022 рр.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Середня пенсія, дол. США	156,7	183,2	96,2	64,8	64,5	65,7	94,0	119,5	130,4	146,2	142,7
Мінімальна пенсія, дол. США	102,8	111,8	60,0	39,1	45,4	48,8	52,8	63,49	70,23	95,24	64,60
Курс гривні до дол. США	8,0	8,0	15,8	24,3	26,2	27,5	27,2	25,8	26,9	27,3	32,4
Показник бідності (для середньої пенсії) з розрахунку доходу на 1 день, дол. США	5,2	6,1	3,2	2,2	2,2	2,2	3,1	4,0	4,3	4,9	4,8
Показник бідності (для мінімальної пенсії), з розрахунку доходу на 1 день, дол. США	3,4	3,7	2,0	1,3	1,5	1,6	1,8	2,1	2,3	3,2	2,2
Показник межі бідності (ООН) з розрахунку доходу на 1 день, дол. США	5,05	5,05	5,05	5,05	5,05	5,05	5,05	5,05	5,05	5,05	5,05

Джерело: узагальнено автором на основі даних [14-15]

Ситуація щодо показників бідності також погіршилася. Показники бідності, розраховані для пенсіонерів, які отримують мінімальну та середню пенсії, свідчать про те, що багато пенсіонерів опинилися на межі бідності.

За методологією ООН межа показників бідності зростала лише в 2012-2013 рр. серед тих пенсіонерів, які отримували пенсію на рівні або вище середньої пенсії в Україні. Однак пенсіонери, які отримували мінімальну пенсію, залишалися за межею бідності протягом всього аналізованого періоду. За даними Пенсійного фонду України кількість

пенсіонерів, які отримують пенсію меншу за 5450 грн (150 дол США в еквіваленті) становить 8,5 млн осіб. Отже, четверта частина населення, яка фактично проживає на території України, перебуває за межею бідності за методологією ООН.

Ураховуючи погіршення показників бідності пенсіонерів та початок повномасштабної війни з РФ в 2022 р., стає зрозумілим, що ця ситуація може ще більше загостритися. Війна призвела до економічної нестабільності та зростання соціальних проблем, що впливає на матеріальне становище пенсіонерів та підвищує рівень

бідності серед них. Більш того, зменшення кількості працюючого населення, зменшення кількості підприємств у зв'язку із війною та стабільна динаміка кількості пенсіонерів на рівні більшому ніж 10 млн осіб сприяє консервації розміру пенсії на довоєнному рівні, адже за умови 50% дефіциту Державного бюджету України досить важко збільшити розмір мінімальної пенсії та покривати дефіцит Пенсійного фонду [16; 17]. Таким чином, для покращення соціального забезпечення пенсіонерів України після завершення війни, важливим кроком є проведення пенсійної реформи. Вже зараз видно, що принцип солідарності в пенсійній системі України потребує коригування, особливо в умовах демографічної кризи, спричиненої старінням населення, масовими міграціями через війну та зростаючим рівнем безробіттям. Всі ці фактори ускладнюють балансування надходжень до Пенсійного фонду та виплати пенсій.

Вирішенням цієї проблеми може бути впровадження другого рівня пенсійної системи – накопичувальної системи пенсійного забезпечення. Цей підхід передбачає сплату внесків працюючими до накопичувального фонду, який гарантує після виходу на пенсію отримання певних сум грошей у вигляді разової допомоги або регулярних виплат. Проте, перед впровадженням такої системи, важливо враховувати ризики та забезпечити її стабільність. Наявність надійного механізму збереження вартості пенсійних внесків та гарантій їх виплати після виходу на пенсію є надзвичайно важливим фактором.

Переважно, практиками пенсійних реформ пропонується розглядати інвестування частини коштів накопичувального фонду у казначейські цінні папери США, відображаючи приклад збереження офіційних резервних активів Національним банком України. Решта коштів може бути вкладена в державні інвестиційні проекти в прибуткових галузях економіки, таких як IT-технології та авіабудування. Це дозволить кожному пенсіонеру конвертувати їхні накопичення в долари США або євро та забезпечить збереження їхньої реальної

вартості, незалежно від девальвації національної валюти та інфляції в Україні.

У післявоєнний період, безумовно, є шляхи вирішення проблематики збільшення рівня пенсійного забезпечення та реформування пенсійної системи України, однак, в умовах воєнного стану також потрібно збільшувати обсяги матеріального забезпечення осіб пенсійного віку з метою створення можливостей для задоволення базових потреб пенсіонерів.

Одним із варіантів збільшення рівня пенсійного забезпечення, зокрема найвразливіших категорій осіб пенсійного віку (тих, що отримують мінімальний обсяг пенсії), є залучення міжнародної гуманітарної допомоги. В такому випадку Уряду потрібно звернутися до Управління з координації гуманітарних питань ООН (ОСНА), Всесвітньої продовольчої програми (ВПП), Європейського механізму цивільного захисту (EUCPM) та інших, з метою формування стратегії підтримки тих осіб пенсійного віку, які отримують мінімальну пенсію, оскільки вони перебувають поза межею бідності та можуть витратити не більше 2-3 дол США на день. Особливо ця проблема стосується самотніх пенсіонерів, розмір мінімальної пенсії яких не дозволяє задовольнити базові потреби в харчуванні та медикаментах.

Після війни, основними напрямками підвищення ефективності системи пенсійного забезпечення буде не тільки впровадження третього рівня пенсійної системи, а подолання тіньової економіки і корупції, які негативно позначаються на надходженнях єдиного соціального внеску до Пенсійного фонду.

5. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Пенсійне забезпечення є суттєвою складовою соціальної політики, метою якої є забезпечення соціального захисту громадян, особливо у старості або після втрати працездатності. Ключовими завданнями, які передбачає система пенсійного забезпечення, є забезпечення соціальної справедливості, запобігання бідності серед літнього населення, підтримка працівників та

управління демографічними викликами. Ці завдання мають важливе значення для забезпечення стабільності та соціальної справедливості в країнах, де діє система пенсійного забезпечення.

Україна також має власну систему пенсійного забезпечення, регульовану відповідним законодавством. Зокрема, важливим кроком було прийняття Закону «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування», який спростив систему страхування та забезпечив більш ефективне використання коштів. Цей закон встановив єдиний внесок та визначив порядок збору та обліку коштів, спрямованих на пенсійне забезпечення. Такі кроки дозволили покращити стабільність та ефективність пенсійної системи в Україні та сприяють забезпеченню соціального захисту громадян.

Разом з тим, солідарна система, яка базується на поколіннєвому перерозподілі, може бути нестійкою в умовах демографічної кризи та інших викликів, таких як війна та поствоєнне відновлення. Це ставить під сумнів здатність системи забезпечувати прийнятний рівень матеріального забезпечення для осіб пенсійного віку.

Постійний дефіцит Пенсійного фонду України створює значні труднощі для забезпечення стійкого функціонування пенсійної системи. Особливо важливим є факт, що дефіцит значно зростає під час кризи 2016 р., досягаючи 56% від доходів фонду, а в умовах війни 2022-2023 рр. ця проблема загострюється, що негативно позначиться на всій системі пенсійного забезпечення. Окрім цього, варто відмітити, що дефіцит Пенсійного фонду призводить до консервації розміру пенсій та до неможливості оперативного підвищення розміру пенсій у відповідності до макроекономічних тенденцій. Така ситуація призвела до того, що станом на 2022 р. 8,5 млн пенсіонерів перебували поза межею бідності, адже

отримували пенсію меншу, ніж 150 дол США на місяць [16; 17].

Ураховуючи погіршення показників бідності серед пенсіонерів та спалах повномасштабної війни з РФ у 2022 р., стає очевидним, що ця ситуація може ще більше загостритися. Військовий конфлікт спричинив економічну нестабільність і збільшення соціальних проблем, що загрожує матеріальному становищу пенсіонерів та підвищенню бідності серед цієї групи населення.

Вирішенням цієї проблеми може бути впровадження другого рівня пенсійної системи – накопичувальної системи пенсійного забезпечення, забезпечуючи надійний механізм збереження вартості пенсійних внесків та гарантій їх виплати після виходу на пенсію. Перед впровадженням такої системи важливо враховувати ризики та забезпечити стабільність, в т.ч. через інвестування частини коштів накопичувального фонду у надійні інструменти та інвестиційні проекти. Це може допомогти пенсіонерам зберегти реальну вартість своїх пенсій незалежно від девальвації національної валюти та інфляції в Україні.

В період воєнного стану важливо також залучити гуманітарну допомогу для підтримки пенсіонерів, які отримують мінімальний розмір пенсії в розрахунку 2-3 дол США на день, адже розмір такої пенсії не дозволяє задовольнити базові потреби людини в харчуванні та медикаментах. Тому потрібно визнати цю проблему на державному рівні та заручитися міжнародною гуманітарною підтримкою.

Перспективними напрямками наукових досліджень в контексті розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні є дослідження функціонування системи соціального забезпечення загалом в умовах збільшення навантаження на публічні фінанси внаслідок необхідності підтримки ветеранів війни та військовослужбовців.

Література

1. Бурденюк С.В. Перспективи розвитку накопичувального пенсійного забезпечення в Україні. *Інноваційна економіка*, 2020, №55-66, 143-147. <http://inneco.org/index.php/inneco.ua/article/view/639>
2. Качула С.В. Формування інституту пенсійного страхування у системі соціального забезпечення України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, 2018, №20(2), 20-24. http://www.visnyk-ekonom.uzhnu.uz.ua/archive/20_2_2018ua/6.pdf
3. Жихарева В.В., Паршикова М.В., Хромих Т.В. Методичний підхід до прогнозування реальної дохідності інвестицій у недержавні пенсійні фонди. *Економіка та суспільство*, 2021, №31. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-1>
4. Мохова Ю.Л., Писаренко Н.О. Стан та перспективи розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні. *Молодий вчений*, 2018, №1(1), 468-472. <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5340>
5. Марич М.Г., Шупер А.С. Перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Економіка та суспільство*, 2021, №31. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-16>
6. Сокурєнко О.А. Організаційно-правові засади та проблеми реалізації пенсійної реформи. *Наукові записки. Серія: Право*, 2023, №14, 243-246. <https://pravo.cuspu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/298>
7. Ус М.І., Ачкасова С.А. Переваги стратегії формування ризик-орієнтованої системи накопичувального пенсійного забезпечення. *Економіка та суспільство*, 2021, Вип.31. <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27743>
8. Шалієвська Л.І. *Пенсійне забезпечення в системі економічної безпеки держави*: монографія. Львів: «Растр-7», 2020. 196 с. <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3685>
9. Можечук Л.В. Пенсійна система України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2018, №4, 102-106. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2018_4_21
10. Длугопольський О., Козар А. Аналіз бюджетних витрат на соціальний захист населення: виклики пандемії COVID-19. *Вісник економіки*, 2022, №3, 38-64. <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.03.038>
11. Пищуліна О., Коваль О., Бурлай Т. Фінансові, соціальні та правові аспекти пенсійної реформи в Україні. світовий досвід та українські реалії. Центр Разумкова, 2017. 456 с. <https://razumkov.org.ua/uploads/article/2017-PENSII.pdf>
12. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України № 1058-VI від 9 липня 2003 р. зі змінами і доповненнями. <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=1058-15>
13. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування: Закон України №2464-VI від 08 липня 2010 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>
14. Офіційний сайт Пенсійного фонду України. <https://www.pfu.gov.ua>
15. Офіційний сайт Національного банку України. <http://www.bank.gov.ua>
16. Вартість мінімального продуктового кошика у січні 2022 року. Економічний дискусійний клуб. <http://edclub.com.ua/analytika/vartist-minimalnogo-produktovogo-koshyka-u-sichni-2022-roku>.
17. Розміри мінімальної заробітної плати. <https://services.dtkk.ua/catalogues/indexes/2>.

References

1. Burdenyuk, S.V. (2020). Prospects for the Development of Accumulative Pension Provision in Ukraine. *Innovative Economy*, 55-66, 143-147. <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/639>
  2. Kachula, S.V. (2018). Formation of the Institute of Pension Insurance in the Social Security System of Ukraine. *Scientific Bulletin of the Uzhgorod National University: International economic relations and world economy*, 20(2), 20-24. http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/20_2_2018ua/6.pdf
  3. Zhikhareva, V.V., Parshikova, M.V., Khromykh, T.V. (2021). Methodical approach to forecasting the real return on investments in non-state pension funds. *Economy and society*, 31. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-1>
  4. Mokhova, L.Y, Pisarenko, N.O. (2018). State and prospects for the development of the pension system in Ukraine. *A young scientist*, 1(1), 468-472. <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5340>
  5. Marych, M.G., Shuper, A.S. (2021). Prospects for the development of non-state pension provision in Ukraine. *Economy and society*, 31. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-16>
  6. Sokurenko, O.A. (2023). Organizational and legal principles and problems of pension reform implementation. *Science Proceedings: Law*, 14, 243-246. <https://pravo.cuspu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/298>
  7. Us, M.I., Achkasova, S.A. Advantages of the strategy of forming a risk-oriented system of accumulative pension provision. *Economy and Society*, 31. <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27743>
  8. Shaliiievska L.I. (2020). Pension provision in the system of economic security of the state: Monograph. Lviv: Rastr-7. 196 p. <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3685>
  9. Moshechuk L.V. (2018). Pension system of Ukraine: current state and development prospects. *Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, 4, 102-106. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2018_4_21
  10. Dluhopolskyi, O., Kozar, A. (2022). Analysis of budget expenditures for social protection of the population: challenges of the COVID-19 pandemic. *Bulletin of the Economy*, 3, 38-64. <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.03.038>
  11. Pyschulina O., Koval O., Burlai T. (2017). Financial, social and legal aspects of the pension reform in Ukraine. World experience and Ukrainian realities. Razumkov Center: "Zapovit" PH. 456 p. <https://razumkov.org.ua/uploads/article/2017-PENSII.pdf>
  12. On mandatory state pension insurance: Law of Ukraine №1058-VI dated July 9, 2003. <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=1058-15>.
  13. On the collection and accounting of a single contribution to mandatory social insurance: Law of Ukraine №2464-VI dated July 8, 2010. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>.
  14. Official website of the National Bank of Ukraine. <http://www.bank.gov.ua>.
  15. Official website of the Pension Fund of Ukraine. <https://www.pfu.gov.ua>.
  16. The cost of the minimum grocery basket in January 2022. Economic discussion club. Retrieved from: <http://edclub.com.ua/analityka/vartist-minimalnogo-produktovogo-koshyka-u-sichni-2022-roku>.
  17. Amounts of the minimum wage. <https://services.dtkr.ua/catalogues/indexes/2>
-

Abstract**DLUHOPOLSKYI Oleksandr, RUDYK Yurii*****Problems and risks of the functioning of the pension security system of Ukraine under the conditions of the martial state***

The article examines the current problems of the functioning of the pension system under martial law. The article includes an analysis of the latest research and publications on the issue, and also considers the practical aspects of analyzing the income of the Pension Fund of Ukraine and the level of poverty of Ukrainian pensioners. The purpose of the article is to justify the current trends in filling the Pension Fund of Ukraine at the expense of various instruments under the conditions of wartime, which Ukraine is experiencing from 2022. The article examines the main tasks of maintaining the stability of the pension system, analyzes the dynamics of the formation of income of the Pension Fund of Ukraine for 2010-2022, poverty indicators calculated for pensioners who receive the minimum and average pension for 2010-2022. The article also provides options for increasing the level of pension provision in the conditions of martial law and the post-war recovery of Ukraine's economy. It is substantiated that the promising areas of research in the context of the development of the pension system in Ukraine are scientific investigations into the functioning of the social security system in general due to the need to support war veterans and military personnel.

Keywords: *pension, pension fund, poverty, unemployment, martial law*

Стаття надійшла до редакції 20.11.2023 р.

Бібліографічний опис статті:

Длугопольський О. В., Рудик Ю. С. Проблеми та ризики функціонування системи пенсійного забезпечення України за умов воєнного стану. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 4. С. 19-29.

Dluhopolskyi O., Rudyk Y. (2023) Problems and risks of the functioning of the pension security system of Ukraine under the conditions of the martial state. *Innovation and Sustainability*, no. 4, pp. 19-29.